4.10.2016

Ympäristövaliokunnalle 5.10.2016

Jätevesiasetuksen muutoksella on epäedullisia vaikutuksia paitsi vesistöjen tilan myös puhtaan talousveden saannille. Asiaan tulee suhtautua riittävällä vakavuudella myös poliittisella tasolla. Lakiehdotuksen toteutuminen vähentää lainsäädännön uskottavuutta ja viestii kansalaisille, että lakeja muutellaan poliittisten suhdanteiden mukaan. Käytännön neuvonta ja valvontatyö on hankaloitunut, kun lainsäädännön uskottavuus horjuu kokonaiskuvan ollessa hyvin sekava.

Hallitusohjelman yhtenä kärkihankkeena on Kiertotalouden läpimurto ja puhtaat ratkaisut käyttöön -hanke, jonka tavoitteena on vesistöihin huuhtoutuvien ravinteiden ja humuksen määrän vähentäminen. Lakiehdotuksen sisältö on siten ristiriidassa hallitusohjelman tavoitteiden kanssa.

Jätevesimäärien pienentämiseen ja kompostikäymälöiden kehitystyöhön tulisi suunnata enemmän yhteiskunnan varoja. Tämä estäisi puhtaan juomaveden likaamista käymälävesillä ja säästäisi jätevesien puhdistamiskustannuksia haja-asutusalueilla.

Nykyisten vaatimusten toteutus Porvoossa

Alkuperäisen jätevesiasetuksen vaatimusten toteutus sujui Porvoossa erittäin hyvin vuoteen 2009 asti jolloin ensimmäinen poliittinen kritiikki alkoi. Tämän jälkeen vapaaehtoinen jätevesijärjestelmien uusiminen loppui lähes täysin. Vuoden 2009 jälkeen uusia järjestelmiä rakennettiin vain laajennus- tai korjausrakentamisen sekä uudisrakentamisen yhteydessä. Porvoon alueella jätevesijärjestelmiä on uusittu- tai rakennettu vuodesta 2004 alkaen noin 1400 kpl. Jäljellä on arviolta 5500 kpl vakituisen asumisen tai vapaa-ajankiinteistöä, joilla uusimista ei ole tehty.

Vakinaiset ranta- asukkaat ja vapaa-ajanasukkaat ovat suhtautuneet jätevesijärjestelmien uusimiseen pääasiassa hyvin. He ovat nähneet lähivesistöjen tilan ja ymmärtävät, että omat vähäisetkin päästöt on hoidettava kuntoon. Vasta tämän jälkeen voi vaatia muilta kuten maa- ja metsätaloudelta vastaavia toimenpiteitä.

Neuvonnalla on ollut suuri merkitys. Asukkaat ovat saaneet opastusta siihen, että aina ei ole tarvetta koko jätevesijärjestelmän uusimiseen vaan edullisin kustannuksin voidaan kunnostaa vanhakin järjestelmä hyvin toimivaksi. Ikävää oli, että eräät yritykset markkinoivat tuotteittaan melko aggressiivisesti erityisesti iäkkäämmille asukkaille, joilla olisi ollut huomattavasti halvemmalla mahdollisuus saattaa järjestelmänsä vastaamaan asetuksen vaatimuksia.

Porvoossa on jo 1980-luvun loppupuolelta asti vaadittu asuinrakennusten jätevesijärjestelmiin 3 saostuskaivoa ja perään rakennettava riittävän kokoinen maasuodatuskenttä. Lisäksi purkupaikan sijoittaminen kiinteistöllä on tarkistettu. Porvoossa tuli voimaan 1.1.1995 terveydensuojelujärjestys, jossa vaadittiin ilmoituksen tekemistä vesikäymälän rakentamisesta ja jätevesien

puhdistamisesta uudisrakentamisen yhteydessä tai kun kiinteistöön tuli verkostovesi. Terveydensuojelujärjestyksen voimaantulon jälkeen ei jätevesien imeyttämistä enää hyväksytty mikäli kiinteistöllä on vesikäymälä. Tämä oli tarpeen, sillä ennen tätä pienillä kiinteistöillä tapahtui kaivovesien pilaantumista. Jätevesivalituksia tuleekin Porvoossa nykyisin harvoin ja ne koskevat lähinnä pelkillä saostuskaivoilla varustettuja kiinteistöjä.

Porvoon ympäristönsuojelumääräykset ja tulevat muutokset

Pilaantumiselle herkillä alueilla sekä yhteispuhdistamoissa (ns. kyläpuhdistamoja, jotka ei ole ympäristöluvanvaraisia ja ovat alle 100 hengen puhdistamoja) on Porvoon ympäristönsuojelumääräyksissä edellytetty että talousjätevedet puhdistettava siten, että ympäristöön aiheutuva kuormitus vähenee orgaanisen aineen osalta vähintään 90 %, kokonaisfosforin osalta vähintään 85 % sekä kokonaistypen osalta vähintään 40 % verrattuna haja-asutuksessa syntyvän käsittelemättömän jäteveden kuormitukseen. Pilaantumiselle herkiksi alueiksi katsotaan tärkeät pohjavesialueet ja ne vesistöjen rantavyöhykkeet, jotka sijaitsevat alle 200 metrin etäisyydellä rantaviivasta (tapauskohtaisesti jätevesien viettosuunnan mukaisesti). Muilla alueilla on noudatettava valtioneuvoston asetuksen talousjätevesien käsittelystä viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla (209/2011) 3 §:ssä asetettuja vaatimuksia.

Ympäristönsuojelumääräyksemme ovat siis Porvoossa hieman tiukemmat kuin esitys, mm. ranta-alueeksi luetaan 200m rantaviivasta kuten kaavoituksessa. Lisäksi määräyksissämme on edellytetty, että tärkeillä pohjavesialueilla käsitellyt jätevedet on johdettava pohjavesialueen ulkopuolelle. Porvoossa on lähes kaikille tärkeille pohjavesialueille vedetty runkoviemärit, joihin on mahdollista liittyä (yksi tullaan rakentamaan vielä 2017 aikana, alueella on varavedenottamo). Olemme myös edellyttäneet fosforin esi- tai jälkisaostusta, koska maaperä pystyy sitomaan käsittelypaikassaan fosforia korkeintaan muutaman vuoden, jonka jälkeen puhdistusteho heikkenee ja jäänee alle minimipuhdistusvaatimuksen.

Porvoossa lietteen tyhjennyksiä tehdään vain noin 2000 kiinteistölle vuodessa. Tämä on noin kolmasosa kiinteistöjen määrästä, joilla tulisi olla lietetyhjennys. Jos tyhjennys laiminlyödään, jätevesiä (kiintoainetta ja ravinteita) pääsee Porvoon alueella ympäristöön ja pohjaveteen huomattavasti enemmän kun pitäisi. Tyhjennysten toteumista ei pystytä valvomaan, kun lietetyhjennykset tehdään kiinteistön eikä kunnan järjestämänä. Tyhjennysten vähäisen määrän taustalla saattaa olla harmaata taloutta, jolloin kuljetusyritykset eivät raportoi kaikkia tyhjennyksiä tai lietteiden päätymistä käsittelemättömänä peltoon. Jos kiinteistön jätevesilaitteistoja tai – järjestelmiä ei huolleta ja tyhjennyksiä suoriteta asianmukaisesti, järjestelmät eivät toimi tai kestä siten kun niiden pitäisi.

Pohjavesien tila luokiteltujen pohjavesialueiden ulkopuolella

Pohjaveden pilaantumisella tarkoitetaan pohjaveden laadun sellaista muutosta, joka voi vaarantaa tai haitata terveyttä tai ympäristöä tai voi muutoin loukata yleistä tai toisen yksityistä etua. Pilaantumisella tarkoitetaan myös pohjaveden laadun huonontumista vedenhankintakäyttöön soveltuvalla pohjavesialueella taikka toisen kiinteistöllä olevan pohjaveden muuttumista kelpaamattomaksi tarkoitukseen, johon sitä voitaisiin käyttää. Pohjavettä on siis todellakin muuallakin kuin pohjavesialueilla.
Suomessa on esiintynyt lukuisia vesiepidemioita, jotka ovat aiheutuneet saastuneen kaivoveden käytöstä juomavetenä. Jätevesistä peräisin olevilla suolistoperäisillä mikrobeilla saastuneista kaivovesistä on eristetty mm. noroviruksia ja kampylobakteereja, jotka ovat meillä yleisimpiä vesiepidemioihin liitettyjä taudinaiheuttajia. Oman tai naapurin kaivoveden tyypillisen saastumisen voi aiheuttaa kiinteistökohtaiset vuotavat ja huonokuntoiset vanhat jätevesijärjes-

telmät (bakteerit, lääkeaineet, pesuaineet ja kosmetiikka). Jätevesien pilaamassa kaivovedessä ammonium- ja nitraattipitoisuudet ovat korkeammat kuin normaalissa kaivovedessä. Tämä kaikki voi tehdä omasta tai naapurin kaivovedestä käyttökelvotonta jopa vuosiksi, myös kiinteistöillä jotka sijaitsevat "kuivalla maalla".

Porvoon vesistöt ja niiden tila

Porvoon edustan merialueen tila on heikentynyt viimeisten vuosikymmenten aikana. Nykyään siihen vaikuttaa erityisen voimakkaasti Mustijoen, Porvoonjoen ja Ilolanjoen ravinne- ja kiintoainekuormitus. Jokivesien samentava vaikutus ulottuu runsasvaluntaisina kausina kilometrien päähän jokisuistoista. Porvoonjoen ja Mustijoen kautta tulee vuosittain 95–98 % Porvoon läntiselle merialueelle kohdistuvasta ravinnekuormituksesta. Pääosa jokien kautta tulevasta kuormituksesta on peräisin maataloudessa, erityisesti peltoviljelyssä syntyvästä hajakuormituksesta. Porvoon läntistä merialuetta kuormittavat lisäksi Kilpilahden ja Tolkkisten teollisuusalueet, mikä ilmenee ravinnekuormituksen ohella kemiallisena kuormituksena (mm. öljy, fenoli, klooratut hiilivedyt).

Pääosa Porvoon yhdyskuntajätevesien aiheuttamasta kuormituksesta kohdistuu myös kaupungin läntiselle merialueelle. Yhdyskuntajätevesien aiheuttamaa merialueen kuormitusta vähensi tuntuvasti Porvoon veden uuden jätevedenpuhdistamon käyttöönotto Hermanninsaaressa vuonna 2001. Vähentyneestä jätevesikuormituksesta huolimatta luokitellaan suuri osa Porvoon edustan merialueesta edelleen käyttökelpoisuudeltaan välttäväksi tai huonoksi. Merialueen vedenlaatu täyttää yleensä kesäaikana sosiaali- ja terveysministeriön uimavedelle asettamat hygieeniset laatuvaatimukset. Merialueen pohjaeläimistön tila on seurantutkimusten perusteella kuitenkin heikko ja lajisto paikoin jopa huomattavan niukkaa, mikä heijastaa vesialueen likaantumista.

Porvoolaiset joet ovat pelloilta tulevien valumien takia suurimman osan vuotta savisameita. Jokien osalta ylivoimaisesti suurin yksittäinen kuormittaja on Lahden kaupunki Porvoonjoen yläjuoksulla. Porvoonjoen pääuoman käyttökelpoisuus luokitellaan korkeiden fosforipitoisuuksien ja bakteerimäärien perusteella välttäväksi ja heti Lahden alapuolella jopa huonoksi. Mustijoessa ja Ilolanjoessa veden laatu on arvioitu samoin pääosin välttäväksi. Tehostuneen yhdyskuntajätevesien puhdistuksen ja jätevesien siirtoviemäröinnin ansiosta Porvoonjoen veden laadussa on kuitenkin viime vuosina havaittu pientä paranemista. Hajakuormitusta Porvoon jokiin pääsee edelleen runsaasti Porvoosta ja sen yläpuolisista kunnista. Osalla kiinteistöistä, joilla olisi mahdollisuus liittyä viemäriin, eivät ole vielä liittyneet, johtuen pääasiassa asetuksen siirtymäsäännöksen muutoksista. Kiinteistöt liittynevät vasta sitten kun on "pakko". Koska haja-asutusalueella sijaitsevia vesihuoltolaitoksen verkostoja ei ole hyväksytty laitoksen toiminta-alueiksi, viranomaisella ei ole mahdollisuutta edellyttää viemäriin liittymistä. Pääpiirteissään toiminta-alueiksi on hyväksytty nykyisin vain kaava-alueilla olevat verkostot.

Asetuksen lykkääntyminen on myös aiheuttanut Porvoon kaupungille (Porvoon vedelle) taloudellisia vaikutuksia, joita asukkaat joutuvat nyt vesimaksujen muodossa yhteisvastuullisesti maksamaan. Suuri vesiosuuskunta oli laskenut rahoituksensa jätevesiasetuksen siirtymäsäännöksen mukaan. Kun siirtymäsäännös ei toteutunut, yksityinen vesihuoltolaitos ajautui rahoitusvaikeuksiin.

Argumentti kansalaisten tasavertaisuuden toteutumisesta, jos uusi lakiehdotus hyväksytään

Lakimuutoksen toteutuminen nykyisen ehdotuksen mukaisena asettaa kansalaiset eriarvoiseen asemaan. Esimerkkinä alue, joka vastaisi lakiehdotuksen 156 b §:ssä määriteltyä tilannetta (toimeenpano muulla alueella):
Kolme naapurikiinteistöä (A. – C.), joiden talousjätevesien purkupaikka on kaikkien rajaojana sijaitseva oja.

A. Kiinteistö A on uusinut jätevesijärjestelmänsä vuonna 2003. Kaksi betonista sakokaivoa vaihdettiin 3-osastoiseen uuteen saostussäiliöön ja maasuodatuskenttään. Vuonna 2003 taloudessa asui kaksi henkeä ja nykyisin neljä henkeä.

B. Kiinteistö B vaihtoi omistajaa vuonna 2005. Uusi omistaja teki perusteellista pintaremonttia, ei kuitenkaan rakennuslupaa edellyttäviä toimia. Asukasmäärä on kasvanut kahdesta neljään, mutta jätevesijärjestelmää ei ole uusittu, kiinteistöllä on edelleen kaksi betonista sakokaivoa.

C. Kiinteistöllä C asuu neljä henkilöä ja siellä on tehty rakennuslupaa edellyttäneitä korjaustöitä ja jätevesijärjestelmä on uusittu nykyisen asetuksen mukaiseksi kesällä 2016. Nyt rakennustyön lopputarkastus voidaan suorittaa.

Jos nykyinen lakiesitys toteutuu, kiinteistön B kaltaisessa tilanteessa jätevesijärjestelmää ei välttämättä uusita kymmeniin vuosiin. Toteutuessaan lakiehdotus luo siten räikeää eriarvoisuutta kansalaisten välille antaen erityistä hyötyä niille, jotka ovat vitkutelleet voimassa olevan jätevesiasetuksen mukaisen järjestelmän rakentamisessa ja rankaisemalla (taloudellisesti) niitä, jotka ovat jo tehneet investointeja ympäristön hyväksi. Esimerkkikiinteistöt eivät sijaitse alle 200m etäisyydellä vesistöstä eivätkä pohjavesialueella, mutta purkuojan vedet päätyvät lopuksi pieneen lampeen, joka laskee Porvoon tärkeimpään virkistyskäyttöön soveltuvaan Veckjärveen.

Hedy Kleiman
Ympäristönsuojelutarkastaja
Porvoon kaupunki